

Olifanten in overvloed

Het gaat goed met de olifanten in het Kruger Nationaal Park. En daardoor kampen Zuid-Afrikaanse natuurbeschermers met een probleem: het worden er wellicht te veel. De kolossen brengen met het ontwortelen van bomen en andere ruwe eetgewoonten de rest van de natuur ernstige schade toe. Of lijkt dat alleen maar zo?

Soms deinzen onderzoekers niet terug voor een hardhandige aanpak in hun zoektocht naar kennis. 'Met een landrover trekken we bomen ondersteboven', zegt olifantenkenner Herbert Prins onomwonden. 'En we zagen ze half omver.' Het Afrikaanse 'boomverwoestings-experiment' waar de ecooloog op doelt, imiteert de schade die normaal gesproken door olifanten wordt veroorzaakt. Vervolgens kijken de deskundigen hoe de natuur hierop reageert. Verbazingwekkend genoeg neemt de biodiversiteit op zo'n verstoorde plek juist toe, in plaats van af. De vegetatie verjongt, wat insecten en ander klein grut aantrekt. Daar komen vogels op af. En ook antilopen weten het frisse groen te waarderen. Dat bevindt zich ineens op graashoogte, in

Vertrapte akkers

In Zuid-Afrika komen de olifanten niet buiten de hekken van natuurparken. Maar in landen met een lagere parkdichtheid, zoals Tanzania en Zambia is dat wel het geval. Daar zorgen de zwaargewichten voor overlast bij boeren. Voorheen stond een boer machteloos als olifanten zijn jaaropbrengst in één nacht vertrapten. Volgens de wet kon hij niemand aanklagen, want het wild behoorde alleen zichzelf toe. Ook neerschieten was geen optie, vanwege de beschermde status van de slurfdragers. Dankzij een recente wetswijziging, is elk wild dier nu van degene op wiens grondgebied het loopt. Dat betekent dat een boer die over de juiste papieren beschikt, een olifant mag laten afschieten. Hij stelt zijn land daarom gemakkelijker open. Omdat de olifantenjacht door de overheid wordt gereguleerd, en dus niet zomaar elke olifant een legaal doelwit is, levert dit per saldo toch winst op voor de dieren.

plaats van bovenin de bomen. 'Planten en dieren reageren dus heel positief op de aanwezigheid van behoorlijke aantallen olifanten', concludeert Prins.

Boom dwingt respect af

Wat maakt natuurbeschermers dan zo zenuwachtig, wanneer ze olifanten in aantal zien toenemen? 'Het is gewoon een kwestie van perspectief', legt Prins uit. 'Mensen kijken naar grote bomen als gevaarten waar je vanaf moet blijven. Grote bomen zijn oud, ouder dan jij en ik. Daar hebben we respect voor. Dat gevoel hebben we niet bij een brandnetel. Die mag je gewoon wegmaaien. Als we zelf ouder zouden worden dan die grote bomen, zouden we heel anders tegen ze aankijken. Toch is het juist heel goed wanneer de vegetatie niet wordt gedomineerd door oud geboomte, maar door jongere plantengroei.'

Boeren willen groot wild

Behalve de natuur, heeft ook de Zuid-Afrikaanse boer baat bij groot wild. Na afschaffing van de landbouwsubsidies in 1992, kozen de boeren olifanten en leeuwen voor hun geld. Menigeen heeft er een lieve duit voor over om op safari te gaan. Na mijnbouw, is toerisme in Zuid-Afrika de grootste bron van inkomsten. Veel boeren verruilden hun akkers voor het houden van toeristen op hun grond. Zo ontstond een areaal aan privé natuurrezervaten met een omvang zo groot als Frankrijk. En dat terwijl het Kruger Nationaal Park 'slechts' de helft van Nederland beslaat. Toch zijn al die privéparken nog niet optimaal voor olifanten, legt Herbert Prins uit. 'Het is net als wanneer jouw tuin grenst aan de mijne. Met een flinke schutting ertussen, heeft de natuur er niks aan. Die barrière moet weg, zodat de dieren de ruimte krijgen. We proberen nu samen met lokale belanghebbenden omstandigheden te creëren die het voor landeigenaren gunstig maakt om hun terrein open te

stellen. Dat is positief voor mens én natuur.'

Olifantengroei

In het Kruger Nationaal Park lopen momenteel vijftienduizend olifanten rond. Met de huidige groei van acht procent per jaar, wordt verwacht dat de populatie rond het jaar 2022 is verdubbeld. Dan is de draagkracht van het gebied bereikt, wat betekent dat er voedselschaarste ontstaat. Afhankelijk van het terrein, heeft een olifant maximaal tien vierkante kilometer leefruimte nodig. Onderzoekers helpen mee met het bedenken van alternatieven om de olifantengroei in toom te houden. In kleine parken kunnen vrouwtjes olifanten hormoon implantaten krijgen om ze tijdelijk onvruchtbaar te maken. Ze moeten dan vanuit helikopters worden verdoofd. Voor het grote Krugerpark zou dat tijdrovend en te kostbaar zijn. Voldoende werk aan de winkel voor onderzoekers om andere oplossingen te bedenken.

Gepubliceerd in: Experiment NL, deel 3, een uitgave van NWO in samenwerking met Quest (augustus 2010)

© Manon Laterveer-de Beer